

tio, quod actus habeat aliud genus causalitatis respectu remissionis peccati, incompossibilis causalitati formalis ejusdem effectus, nimirum causalitatem dispositivam et impetrativam, vel aliquo modo meritoriam. Dicit forte aliquis hoc ipsum, nimirum actum præcedere ut dispositionem, non esse ex natura rei, sed ex institutione Dei. Respondeo imprimis id non esse simpliciter verum, nam ille ordo est connaturalis talibus formis et effectibus, ut postea videbimus; fateor tamen non esse ita necessarium, quin potuerit Deus illum ordinem immutare. Dico tamen, etiamsi demus illum ordinem esse ex institutione divina, ex illo evidenter colligi naturam talis actus, et insufficientiam ejus ad expellendum peccatum. Nam, licet nunc insit potentiae prius natura quam habitus, de facto non expellit formaliter peccatum, sed alio inferiori modo concurrit ad remissionem ejus; ergo signum est ex se et natura sua esse insufficientem ad excludendum illo modo peccatum. Probatur consequentia, quia impossibile est formam inhærere subjecto, et non dare illi effectum formalem, expellendo formam vel privationem oppositam, quantum naturaliter potest, sicut est impossibile lumen inhærere aeri, et non expellere tenebras in eo gradu quem potest. Et hoc maxime locum habet juxta oppositam sententiam, dicentem actum dilectionis ita expellere natura sua peccatum, ut ad hoc non indigeat divina condonatione vel remissione. Unde ulterius inferunt etiam de potentia absoluta fieri non posse ut, stante tali actu, non excludatur peccatum; ergo nec de facto fieri posset ut actus existens in homine impetrat et non faciat remissionem peccati; ergo, cum de facto remissionem impetrat, ut docet Concilium Tridentinum, signum est non habere ex natura sua vim illam, quam dicta opinio illi tribuit.

36. *Applicatio secundæ rationis factæ in prima conclusione.*—Simili modo, altera ratio sumpta ex insufficientia satisfactionis, probat insufficientiam talis actus ad expellendum peccatum, non tantum de facto, sed etiam ex natura sua, et de possibili, quia si pro debito non fit æqualis satisfactio, impossibile est tolli sine remissione; sed satisfactio æqualis per talem actum non potest ab homine adhiberi, ut capite sequenti ostendemus; ergo talis actus ex natura sua est insufficientis, imo simpliciter est impossibilis talis modus expellendi peccatum. Sed de hac ratione in capite sequenti plura. Nunc addo, ex dictis in cap. 41

et 12, seclusa satisfactione perfecta, non posse peccatum excludi per formam positivam, sive sit actus, sive habitus, sive quæcumque alia forma creata, sine adjuncta remissione Dei. Quia ostensum est expulsionem peccati, ut peccatum est, esse mutationem distinctam ab acquisitione formæ, ac proinde expulsionem peccati esse effectum distinctum speciali cooperatione indigentem, quæ non est alia nisi remissio; ergo etiam ex hoc capite, est impossibile quod actus per se solum ex vi solidi informationis physice peccatum expellat. An vero remissionem hanc ex natura sua conjunetam habeat, capite sequenti videbimus, ubi hæc omnia magis explicabuntur et confirmabuntur.

37. *Satisfit opposite sententiae argumentis.*—*Ad locum D. Petri.*—Ad fundamenta contrariæ sententiae fere patet ex dictis responsio; probant enim actum contritionis, vel perfectæ dilectionis, esse causam remissionis peccatorum, et in suo genere sufficientem, non tamen probant esse causam formalem, et præsertim cum illo rigore, scilicet, per solidam physicam adhæsionem seu informationem; in nullo enim testimonio ibi citato hoc exprimitur, imo neque invenitur, neque etiam ratione aliqua probabiliter suadetur. Quod certe facile patebit consideranti quæ diximus; sed ut omnibus satisfaciamus, et ut res fiat clarius, dicemus ad singula. In testimonio illud Scripturæ, illud Petri: *Charitas operit multitudinem peccatorum*, a multis exponitur, et valde probabiliter, de alienis peccatis, non de propriis; declarat enim Petrus tale concilium: *Ante omnia autem in robis metipsis charitatem continuam habentes*, et subjungit rationem, quia *charitas operit*, etc., id est, amor mutuus facit ut unus, vel non videat defectus alterius, vel illos excusat, aut dissimulet, aut occultet, quantum charitatis ordo permiserit. Ita Chrysostomus, homilia 4 in Acta; et Bernardus, epistola 7; et in eodem sensu eadem verba allegat Augustinus, lib. 1 de Baptism., cap. 18, et juxta hunc sensum non procedit objectio. Idem vero Augustinus, tractatu 1 in 1 epist. Joan., intelligit illa verba de propriis peccatis, et est satis communis expositio. Sic autem charitas dicitur operire peccata propria, vel dispositive in ordine ad remissionem culparum, vel meritorie, vel satisfactorie in ordine ad pœnas temporales, vel, si sit magna, restituendo hominem ad Dei familiaritatem, eo modo quo supra diximus, per bona opera tegi peccata. Et quod ille locus non amplius

requirat, patet, quia loquitur Petrus de charitate mutua proximorum, quæ certe non remittit formaliter peccatum per dilectionem proximi, ut per se notum est, sed aliquo ex dictis modis, sicut eleemosyna dicitur extinguere peccata, vel sicut Christus dixit: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.*

38. *Ad testimonia alia Scripturæ.*—Secundum testimonium de verbis Christi ad Magdalénam, oppositum potius probat, nam ob dilectionem data est illi remissio; dilectio ergo illam impetravit tanquam quid distinctum, ut supra tetigimus, et de illo plura in libro sequenti. Idemque est de tertio; dicitur enim peccator per contritionem se vivificare, disponendo se ad recipiendam a Deo vitam et remissionem peccatorum, sicut etiam dicitur, qui habet spem veram, sanctificare se, de quibus locutionibus etiam est in sequenti libro dicendum. Et in eodem sensu dixit Concilium Tridentinum contritionem charitate perfectam hominem Deo reconciliare, utique in suo genere causæ, quod genus jam aliis locis explicaverat. Nisi quis velit verba illa intelligere de contritione perfecta, non solum charitate actuali, sed etiam habituali, nam tunc utroque modo reconciliabit animam Deo, dispositive quidem per seipsam, formaliter autem per suam formam, quæ est habitualis charitas, in qua gratia subintelligitur.

39. *Ad auctoritatem Patrum responsio.*—In testimonio Patrum, primum Chrysostomi, et secundum Gregorii, de metaphora ignis, parum valent ad probandam causalitatem formalem; magis probant efficientem per quamdam imitationem, ut est causa impetrans, vel meritorie. Et eudem sensum indicant in tertio testimonio Hieronymi verba *abluendi* et *purgandi*. In quarto vero, nomine Augustini, locutio illa: *Compunctionio est remissio peccatorum*, causaliter accipienda est, non formaliter, quia formaliter manifestum est non esse idem; genus autem causæ ibi non declaratur; ergo explicandum est juxta alia principia vera, utique dispositive, et eodem modo dicit compunctionem peccatorum morbum expellere.

40. *Locutiones Augustini patefunt.*—Et simili modo intelligi possunt aliquæ ex locutionibus Augustini, quæ in quinto loco citantur; cum enim ait nos charitate sanctificari, si ad actus referatur, intelligendum est dispositive et meritorie; si ad habitum, potest intelligi formaliter, jungendo gratiam ad completum

vinculum amicitiae, ut supra explicatum est. Quod autem ait per dilectionem nos redire ad Deum, propriissime dicitur ratione actus, quia per dilectionem convertimur in Deum, et hoc est redire in ipsum; est autem illa tanquam via, et dispositio necessaria ad amicitiam ex parte nostra, et ideo verum etiam est quod Augustinus subdit, nos diligendo fieri amicos; nihilominus tamen ille actus non potest completere amicitiam, nec expellere peccatum, donec Deus ad nos per indulgentiam et gratiam convertatur. Denique vere dici potest de charitate et actu ejus, esse formale pulchritudinem animæ, non integrum, neque perfectam, nec quæ sufficiat maculam culpæ expellere; nam etiam fides et spes, imo et omnis actus virtutis, est quædam animi pulchritudo, non tamen integra, sed ex parte, et per se insufficientis ad constituendam animam sine macula mortalis culpæ.

41. *Alia satis patent.*—Præterea quæ sexto et septimo loco allegantur ex Ephrem et Bernardo, habent sensum causalem usitatum et communem, et in ipsismet verbis satis indicatum. Nam cum Ephrem ait: *Compunctione illuminatio mentis est*, necessario est causaliter intelligendus, nam compunctione non illuminat intellectum formaliter; ergo cum dicit: *Compunctione sanitas animæ est*, idem est sensus, et vulgaris, nam pharmacum optimum dici solet salus infirmi. Quod ipse satis explicat addens statim: *Compunctione, fratres, remissionem peccatorum nobis jugiter conciliat*. Bernardus etiam satis eundem sensum declarat; nam prius ait, *per compunctionem et lacrymas obtinere apud Deum remissionem peccatorum*, et adhibet exemplum David, et allegat verba Nathan: *Domini quoque transtulit peccatum tuum*, utique propter compunctionem David; et post allegata verba subjungit: *Compunctione lacrymarum remissio est peccatorum, quia tunc peccata dimittuntur, quando cum lacrymis ad memoriam reducuntur*, etc. Denique omnia verba Ambrosii, quæ octavo loco allegantur, generalia sunt de causalitate charitatis ad delenda peccata, quam nemo negat; sed de specie, et modo causalitatis est quæstio, et hoc non explicavit Ambrosius in illis locis. Quod pro aliis locutionibus Sanctorum Patrum observandum est.

42. *Responsio primæ rationi.*—Ad rationem primam illius sententiae, quæ in illo principio nitebatur, quod actus charitatis per se solum est forma sanctificans et justificans, negatur assumptum; nam supra ostensum

est non esse formam justificantem, et inde concluditur non esse formam sanctificantem, quia sine justitia ad Deum non potest esse vera sanctitas. Addo etiam sanitatem animae esse posse multiplicem; potest enim esse vel integra vel partialis, inchoata vel perfecta, conferens puram aliquam bonitatem animam Deo consecrante aliquo modo, vel excludens prorsus omnem malitiam. Actus ergo charitatis est quædam sanctitas inchoata, seu partialis, et in se purissimam quamdam bonitatem habens, et per illam aliquo modo animam Deo consecrans. Hoc tamen totum non sufficit ut sit forma peccatum expellens, nam suo modo etiam fides est quædam sanctitas, a qua omnes fideles vocantur Sancti, et religio dici potest quædam sanctitas, et, licet charitas in suo ordine sit perfectior, tamen, ex ea parte qua solum est pars quædam sanctitatis, et quatenus est in actu, non est sanctitas permanens, et est insufficiens ad sanctificandum simpliciter. Si vero antecedens illud intelligatur de integra sanctitate, et omnem malitiam a subjecto excludente, in illo sensu petitur principium, et probandum assumitur, nam illud ipsum est quod negamus. Ad secundam rationem, quæ ex satisfactione ad æqualitatem sumebatur, quia ex professo in capite sequenti tractanda est, nunc breviter respondeo negando priorem partem antecedentis, nimirum, contritionem esse æqualem satisfactiōnem pro culpa mortali. Ad probationem autem dicitur quod, licet contrito opponatur formaliter actuali peccato in ratione conversionis et aversionis actualis, et possit in aliqua bonitate malitiae illius adæquare, nihilominus in valore morali ad satisfaciendum deficit, propter improportionem personæ satisfacientis, ut ibi declarabimus. Et hinc ad alteram partem negamus contritionem de se habere tantam efficaciam ad reparandam omnem inordinationem peccati, quantam peccatum de se habuit ad inducendam illam, quia si Deus non acceptaret contritionem, et gratis remitteret offendam, semper homo maneret illi inquisitus, et odio dignus, quamdiu illi digne non satisficeret.

43. Ad id vero quod ibi addebat, sanctificationem per actum esse magis stabilem quam per habitum, quia Deus non potest priorem auferre, nisi homo illam contrario actu deleat, posteriorem vero auferet omnino, si habitum non conservet, respondetur imprimis dictum hoc falsum supponere, quia solus actus per se non justificat, unde transacto

actu manere potest homo non solum non iustus, sed etiam injustus, etiamsi Deus aliam iustitiam non auferat, sed ex eo solum quod illam non conferat. Nam, si homo ante contritionem vel dilectionem erat in peccato, et Deus non remisit illud, injustus manebit homo; si vero antea erat sine peccato et sine gratia, in eodem statu manebit, transacto actu dilectionis, eo ipso quod Deus non conferat iustitiam habitualis. Nec sola relatio ad præteritum actum sufficit ad verum et proprium statum iustitiae, et præsertim si Deus noluit illum actum acceptare, neque illo ullo modo obligari, quia tunc perinde se haberet talis homo, tam physice quam moraliter, ac si nihil fecisset. Solum maneret in illo relatio rationis ad præteritum, et denominatio quod illum actum fecisset, nam haec indelebilis est. Tamen simili modo si Deus auferat ab aliquo habituali iustitiam sine culpa sua, manebit in illo relatio, quod habuerit iustitiam, et quod sine culpa illa privatus fuerit. Et ideo si prior sufficeret ad constituendum vere iustum, hæc etiam sufficeret; unde etiam in hoc non est disparitas, nec in argumento probatur. Aliunde vero iustitia habitualis natura sua firma et stabilis est, nec auferri potest sine culpa, nisi per miraculum, et, præter naturalem ordinem, influxum debitum tali formæ denegando.

44. Ad primam confirmationem de peccato originali, respondetur, conversionem actuali, et habituali maculam originalis peccati esse diversarum rationum et ordinum, et ideo non opponi formaliter, ut illa hanc excludat, neque in actu hominis esse efficaciam ad inducendam formam illi maculae contrariantem, nec ad ita satisfaciendum Deo ut remissio ejus ex iustitia obtineat, ut in sequenti capite videbimus. Ad alteram denique confirmationem de peccatore elevato ad vindendum Deum, respondetur ex natura rei illusioni deberi infusionem iustitiae, vel antecedenter, vel consequenter; si autem Deus nollet illam conferre, talis homo re vera non esset intrinsece justificatus; an vero possit etiam in peccato manere de potentia absoluta, postea videbimus.

CAPUT XIV.

UTRUM ACTUS PERFECTUS INFUSÆ DILECTIONIS DEI VEL CONTRITIONIS SIT FORMA CUI, PROPTER VALOREM AUT PERFECTIONEM SUAM, REMISSIO PEGATORUM CONNATURALITER DEBEATUR, ET IDEO DICI POSSIT FORMALITER EXCLUDERE PECCATUM?

1. *Hujus et superioris capitinis diversitas.* —

Diximus in superioribus iustitiam inherenter esse formam natura sua expellentem peccatum, licet id non faciat sine distincta mutatione, quæ sit quasi destructio peccati, Deo concurrente speciali modo ad illius remissionem; unde, licet in capite præcedenti dictum sit actum contritionis, vel dilectionis Dei super omnia non expellere peccatum sine adjuncta Dei remissione, adhuc superest videntur an sit talis forma, quæ natura sua habeat conjunctam immediate expulsionem peccati, et consequenter illi sit debita illius remissio ex natura talis formæ. Aliqui ergo, ut moderentur sententiam impugnatam capite præcedenti, dicunt actum dilectionis Dei esse formam ex se sufficientem ad expellendum peccatum, non quia id faciat sola physica adhæsione sine remissione Dei, sed quia hæc remissio debita illi est ratione sue perfectionis, debito saltu connaturalitatis. Duobus autem modis potest hæc sententia explicari, seu fundari. Primo, ut contritioni, vel dilectioni ex natura rei correspondeat remissio peccati, tanquam æquali et condignæ satisfactioni, et ideo sit ab illa prorsus inseparabilis. Secundo, ut, licet ille actus in ratione satisfactionis non sit sufficiens, nec æqualis offendæ, nihilominus, propter suam excellentiam et sanctitatem, postulet remissionem culpæ, ut sibi connaturaliter debitam. Juxta hos ergo duos modos possumus in præsenti duas sententias referre.

2. *Prima opinio.* — *Lorca disp. 36 de Grat., memb. 2.* — Prima opinio est, contritionem per se ac necessario habere conjunctam remissionem peccati, quia est satisfactio injuriæ Deo factæ ad æqualitatem ejus. Hanc opinionem, quoad fundamentum ejus de æquali satisfactione, tribuunt aliqui P. Vazquez, in 4. 2, disput. 304. Sed ille in eo loco suam sententiam, tractatam capite præcedenti, accipi vult independenter ab altera quæstione de satisfactione ad æqualitatem, a qua ibi se abstinere profitetur; postea vero illam trac-

tavit in 3 part., disput. 2, ubi prius refert opinionem asserentem hominem satisfacere condigne pro peccato, eamque tribuit Alens., 3 part., q. 4, memb. 5, a. 2, in corpore, et ad 1; Palud., in 3, distinct. 20, quæst. 2, art. 2; Richard., in 4, distinct. 17, artic. 1, quæst. 7; et Cajetan., 3 part., quæst. 1, art. 2, § *Ad alteram vero*; et Ruard., art. 6, § *Sed hæc satisfactio*, et § *Tertia difficultas*, et art. 8, § *Sine hac fide*. Ipse tamen contrariam sententiam defendere profitetur, licet eam singulare ac nova ratione tueatur; an vero in re vel verbis tantum illa differat, et in ratione plus quam illi auctores asserat, in discursu videbimus. Cujuscumque vero sit illa sententia, ex illo fundamento optime sequitur, per actum contritionis formaliter ac necessario expelli peccatum, si antea remissum non sit, quia Deus non potest recedere ab ordine iustitiae; sed ratio iustitiae postulat ut, facta æquali satisfactione, debitum remittatur, essetque in justum illud exigere; ergo, si per contritionem integre satisfit Deo, necessarium est ut ipse remittat offendam.

3. *Proponuntur hujus primæ opinionis fundamenta.* — *Primum fundamentum.* — *Secundum.* — *Tertium.* — Illud autem fundamentum præcipue suadetur secunda ratione principali in præcedenti capite posita, cuius solutionem in hoc remisimus. Alio item modo potest illud fundamentum suaderi ex eodem Vazquez, dicta disp. 2, c. 3, et 1 p., disp. 85, et 4. 2, disput. 96, cap. 2, quia homo peccando nullam injustitiam facit Deo, quæ propriam malitiam contra iustitiam contineat, sed solum dicitur peccatum esse offensa Dei, lato et generali modo, vel quia est inobedientia præceptorum ejus, sicut vassallus dicitur offendere regem, vel servus dominum, non servando præcepta et leges ejus; vel quia est malitia quædam virtuale aversionem a Deo includens, quæ, quamdiu in homine manet, illum reddit Deo invisum et inimicum, ac ejus odio dignum, et ea ratione Deum offendere dicitur, quia illi displacebit; ergo nihil obstat quoniam homo per contritionem possit æqualem satisfactionem pro peccato Deo exhibere. Consequentia probatur, quia, sublata a peccato illa ratione injuriæ, non est necessaria alia satisfactio pro illo, nisi ut priorem malitiam auferat, et æqualem bonitatem seu pulchritudinem animæ restituat, quod facit actus dilectionis vel contritionis, ut prior ratio probat. Antecedens vero probatur a dicto auctore, primo, quia inter Deum et ho-